

G-1191

truly

BUCHLOV.

PRŮVODCE
PRO NAVŠTĚVOVATELE HRADU.

SESTAVIL,

BOLESLAV DOLEJŠ

G 1191

pr.č. 1191

TISKEM K. HAN

1893.

Buchlov.

I.

V době letní podnikají se často výlety na hrad Buchlov, i nebude nemístno, když zde o něm poněkud se rozhovoříme.

Hrad tento z daleka patrný vypíná se na vrchu 525 metrů vysokém asi 12 kilometrů na západ od Uherkého Hradiště. Chceme-li pak jej navštívit, jest nejlépe ráno vyjít do Buchlovic, zde si odpočinouti a dorazíme odtud za hodinu nahoru. Tu nás čeká příjemné občerstvení buď v pěkně upravených místnostech hostinských, nebo na zeleném trávníku pod valy hradními. Postupujeme-li dále ku hradu samotnému, vidíme okolo něho staré zdi bývalých střílnic, pocházející z XV. století.

Došedše ku bráně všimněme si znaků rodu Petřvaldů a Sereny s letopočtem 1633. Nade drahou branou, k níž jdeme po mostě jest znak Petřvaldů, totiž páv, a Colonnů věž s korunou s letopočtem 1691. Průvodčí, — bez kterého se do vlastního hradu jít nemůže, povede nás buď hned z této brány, neb vchodem z prvního nádvoří na taras, na němž hned proti bráně jest čtverhranný kámen — kamenný stůl — při němž právem loveckým k smrti odsouzení naposled se občerstvili.

Kámen tento jest zastíněn košatou lípou, kterou prý jakýsi Vlček na půdě skalnaté kořeny vzhůru zasadil, aby lovecký soud, který ho nevinno k smrti odsoudil, o

své nevinně přesvědčil. Lípa prý se ujala a Vlček od smrti byl zachráněn. Ve skutečnosti jest to lípa tak zvaná „františkánská“, kteráž na Moravě vyskytuje se na mnohých místech.

Lípa buchlovská připomíná ono hrozné právo soudcovské, které od věků dávných měli držitelé hradu Buchlova, totiž „lovecké právo“. Ku právu tomuto bývali předvolávání, kdo les nebo vinici poškodili, neb v lesích buchlovských pytláčili. Na pečeti tohoto soudu vyryt byl hrozen a nůž zahradnický. Za času vládnoucích na hradě Žerotínů ve století XVI. uváděno bylo právo toto jako starobylé. Listina pak rodů pánů Ždánských ze Zástřizl: „Spůsob Wažení Prawa Loweckeho Przi Hradie Buchlowskem“, krasopisně na pergameně psaná a na hradě uschovávaná udává osady, které právu tomuto náležely, a to: Žeravice, Buchlovice, Břestek, Osvětimany, Medlovice, Újozd, Moravany, Počovice, Kostelec, Bězovice, Skalka, Domanín, Tučapy, Boršice, Tupesy, Traplice, Zadovice, Moštěnice, Labuť, Zlámaná, Lbotka a Roštín. V celku tedy 22 osady.

Provinil-li se některý poddaný proti pořádku panství Buchlovského, musil býti dodán na hrad, jakož i 21 bílých grošů za něho pro kata; pakli jej i s penězi starosta osady vydati nechtěl neb nemohl, pán hradu zajal vinníka svými lidmi. Oznamení o zasедání práva loveckého dával pán Buchlova a to nejdříve do města Uherského Hradiště

dvěma radním a pak starostovi z osady Stříbrnic. Starosta stříbrnický musil dáti na vědomí: Po'ešovicím, aby vyslaly foita a dva sedláky; Tupesím, aby vyslaly foita a rychtáře; podobně i Buchlovicím; mimo to pak starosta stříbrnický jedenácte sedláků, „loveců“ zvaných, vzal z osady své sebou. Pod lípou zasedlo se dle starobyého pořádku. Pán hradu je uvítal a oznámil příčinu, proč soud svolal. Po něm mluvil žalobce a na-
posled se hlasovalo. Hlasovací právo měli: první foit z Buchlovic, pak ostatní pořadem jak seděli, a závěrečné, jakož i rozhodovací slovo měl starosta ze Stříbrnic. Soudilo se dle uhersko-hradištského práva městského, průběh zapisován do tak zvané „černé knihy“ a obžalovanému slavnostně se přečetl. Chtěl-li obžalovaný podati odvolání, musil tak učiniti ve čtrnácti dnech u vrchního appellačního soudu na hradě Pražském. Nestalo-li se tak, přečten mu po zpovědi rozsudek na popravíšti a to za přítomnosti duchovního, starosty ze Stříbrnic a radních z Uherstého Hradiště. Kromě toho čel rozsudek hradištský kat na pranýři v osadě Buchlovicích. Kat, vždy z Hradiště povolávaný, dostal za popravu 14 grošů, musil však též mrtvolu pochovati.

Právo lovecké mimo již přeciny dříve uvedené, povolovalo se též v případech jiných. Tak na příklad povolán ku právu bezvýkinečně každý, o kom se prokázalo, že někoho do krve ubil. Odsouzený v tomto případě nebyl popraven, nýbrž musil jistou

sumu peněžitou zaplatiti a nemohl-li sám, platila za něho obec.

Židé provozující v území práva loveckého obchod, platili zvláštní daň a směli jev věci na hradě dříve oznámené prodávati. Obchod s vínem a obilím byl jim přísně zakázán.

Poslední „právem loveckým“ odsouzen byl jakýsi Anděl, který roku 1699. do hradu se vloupal, mnohé vzácné věci pobral a do Kyjova utekl. Zde byl zatčen a právem loveckým ku surti odsouzen. Ježto podal odvolání, změnil mu pražský soud appellační trest tento ve dvouletou práci nucenou.

Roku 1748. císařovnou Marií Terezií byla právomoc buchlovská značně omezena, roku pak 1763. „lovecké právo“, úplně zrušeno.

Zmínili jsme se, že na tarase před hradní branou stojí kamenný stol, vedle něhož jsou dvě kamenné lávky a sedadlo. Na těchto sedávali popravě, na sedadle pak odsouzený, pojedávající posledně vyžádaná jídla. Všimneme-li si podstavců stolu, spozorujeme, že zvláštním způsobem jsou tesány. Zdá se, že jsou to závěrečné kameny z klenby bývalé kaple sv. Cyrilla a Methoděje na hradě. Vypravovalo se o ní, že stávala zde již v prvních dobách křesťanství a že „otec vlasti“ císař a král Karel IV., blahé paměti, ji navštívil.

Na bráně čteme dosud latinský nápis: „Fortissima turris nomen Domini. 1546.“ (t. j.: Nej-mohutnější tvrz jest jméno Páně), slova to slavného rodáka našeho Jana A. Komenského.

Nedaleko na tarase jsou ještě dveře do jídelny, nad nimiž vytesáno jest jméno zakladatele této části hradu: „Georgius Sigismundus a Zastrizl A. D. 1602.“ (Jiří Zikmund ze Zástřizl L. P. 1602.) V jídelně vyložena jest kniha cizinců a navštěvovatelů hradu. Spatřujeme zde tři veliké obrazy, totiž: Nešpory benátské, Kvas krále Nabuchodonosora a obraz mladých pádů Berchtoldů, brabat, nynějších držitelů Buchlova, který oni sami malovali. Jídelny této používáno bývalo za sál svatební.

Z tarasu jest rozkošná vyhlídka na jižní kraje moravské, do Uher a Dolních Rakous.

Vstoupíme-li do brány na tarase, uvidíme na zemi několik starodávných hmoždířů a ve stropě otvory, jimiž pouštivali vařící vodu na nepřítelů až sem snad se vedravšího.

Jdouce na nádvoří dejme se zavést do bývalé kuchyně a k lidomorně. Na nádvoří všimneme si dále nápisu nad vchodem: Jan Zdánský Zástřizl na Buchlově Léta Páně 1546. Jdeme-li z chodby bránové, přijdeme do pokoje Antonína, kde nalezneme starobyrou malbu: Jan Hus veden na branici. Druhý pokoj má poprsí Antonína Berchtolda a veliké sbírky rostlin v herbářích uložených.

II.

Z nádvoří kráčíme po schodech do prvního patra — jest totiž hlavní budova

třípatrová. Zde přijdeme nejprve do sálu Leopoldova, kde pozorní nás průvodčí na obraz pana Jakuba Berchtolda a jeho manželky. Počíná jím totiž druhá linie Berchtoldů roku 1618., kteří se psali z Uherčic. Byl narozen v Tyrolsku, doktorem práv, od r. 1623. dvorním komořím, od r. 1633. svobodným pánem či baronem z Uherčic dle statku svého, nalézajícího se již ně od Židlochovic. Dle nalézá se zde obraz Františka Benedikta Berchtolda — syna Jakuba Berchtolda — z Uherčic a pána na Vrateníně nad řekou Dyjí. Tento František Berchtold byl povýšen již za hraběte arciknížectví obojích Rakous r. 1653. i se svými bratry Matějem Arnoštem a Jakubem Filipem.

Nástupce Františkův Ferdinand Antonín Berchtold povýšen byl r. 1686. za hraběte říšského. Za dalších jeho nástupců Leopolda a Bedřicha vynikl rod tento nejvíce. Dle Leopolda Berchtolda nazývá se právě uvedený sál „Leopoldovým“ a proto nebude od místa, o vynikajícím tomto šlechtici širše se zmíniti.

Leopold hrabě Berchtold narodil se dne 19. července roku 1759. ve Stráži v Budějovicku v Čechách. První jeho učitel Jeroným Artzt vzdělával jeho ducha, čině ho pozorna na všeliká utrpení lidů; tím rozohnil v něm lásku k člověčenstvu, že stal se dobrodincem a utěšitelem nešťastných a trpících. Již ve čtrnáctém roce oddal se vědám filosofickým a právníckým,

jejichž studia dšlem v Olomouci, dšlem ve Vídni dokončil. Obohacen mnohými vědomostmi vstoupil roku 1775. do státní služby ku krajskému soudu olomouckému, roku 1679. jmenován byl krajským v Jihlavě. Později přestoupil ke guberniu a obchodnímu úřadu v Terstu, kde svými vědomostmi nemálo prospěl. Avšak neodolatelná žádost poznati blaħo a bídu lidskou pudila jej do širého světa; všude chtěl úlevy zjednati trpícímu člověčenstvu, všude býti tvůrcem dobrých a šťastných lidí. V zimě roku 1780—81 nastoupil prvou svoji cestu po Itálii. Navštívil všechna důležitá města, vystoupil na vrchol Vesuva a Aetny, sopek italských, podíval se na ostrovy Maltu a Krétu čili Kandii. V letech 1783—86 procestoval celou Francii a následující tři roky Anglii. Všude prohlížel dobročinné a užitečné ústavy a činil si různé poznámky. Roku 1789. sepsal v jazyku anglickém (mluvil a psal osmi jazyky) předpisy opatrnosti a výstrahy pro cestovatele v dalekých krajinách. Společnost ku podpoře nešťastných v Londýně zvolila jej za svého úda.

Roku 1790. podnikl cestu do Španělska a Portugalska, kde napsal spis jazykem portugalským „o lidskosti“. V letech 1794—1797 procestoval Asii a Afriku, zejména državy turecké za tím účelem, aby prostředky proti morové ráně vynalezl. Ve Smyrně a Aleppě v Assi, kde tehdy mor zuřil, prohlížel bedlivě nemocnice, aby zlou tuto nemoc od jejího zárodku pozoroval. Roku

1797. vrátil se z cest svých přes Cařihrad Sedmihradskem a Uhrami na Moravu.

Roku 1801. založil v městečku Buchlovicích svým nákladem školu, aby děti jeho poddaných hodnými lidmi se staly. Vytvořiv si hrad Buchlov za své sídlo ustanovil svůj pěkný a prostranný zámek v Buchlovicích za všeobecnou nemocnici, do níž každý zdarma přijat byl, kdo lékařské pomoci potřeboval. Neméně činným byl v letech neúrody r. 1805—6 v Čechách, kdy mnohým trpícím vydatnou pomoc poskytl. V čas války s Napoleonem roku 1809. neunavně sbíral příspěvky pro raněné vojáky, jakož i pro obyvatele, kteří válkou na mizinu přišli. Do své nemocnice přijímal všechny raněné a sám s nevšední péčí a vytrvalostí je obsluhoval. Bojovníkům v bitvě u Aspern dne 21. května 1809. raněným obětoval v čas příměří všecky hodiny denní i noční, až nakazil se l. zaretní zimnicí. Nedlouho na to zemřel veliký tento lidumil oplakán od veškerého lidu v lázních na Smraďatec, nedaleko Buchlova, dne 26. července roku 1809. a pochován byl ve hrobce kaple sv. Barbory na Modle, vrchu naproti Buchlovu, o níž se zvláště zmíníme.

Neméně proslavil se mladší bratr Leopoldův, hr. Bedřich Berchtold, který vynikl jako znamenitý botanik a cestovatel český.

Narodil se taktéž ve Stráži 25. října 1781., studoval na akademickém gymnasiu pražském, pak universitu v Praze a po skončených studiích povýšen byl dne 4. září 1804 na doktora veškerého lékařství. Zdokonaliv se ještě ve Würzburgu, Řezně, Salcburce a Vídni stal se praktickým lékařem v Tučapech v Čechách roku 1815. Po pěti letech (r. 1820) počal s proslulým učencem českým J. Sv. Preslem vydávati český „Rostlinář,“ kterého až do roku 1835. vyšel I. díl celý, ze druhého dílu pak tři svazky. S Preslem navštívil roku 1823. proslulého učence našeho J. E. Purkyně, tehdy profesora university ve Vratislavě. Roku 1834. podnikl cestu vědeckou do Tyrolska a východních Švýcar, kde vystoupil na některé velehory alpské, načež přes Kostnici do své vlasti se vrátil. Roku 1836. procestoval Německo a Nizozemsko a přispíval do mnohých časopisů vědeckých. Mimo to přispěl do časopisu Preslového pojednáním o květeně české.

V letech 1835—39 navštívil západní Francii, Švýcarsko, jižní Itálii a Sicilii a vrátil se přes Nizzu, Toulon a Paříž do Čech.

Sotva že si krátký čas po této cestě odpočinul, již opět roku 1839—40 byl s hrabětem Vratislavem v Dánsku a Švédsku, načež v letech 1841—42 podnikl cestu na

východ přes Cařihrad do Smyrny v Malé Asii, pak do Egypta a Nubie v Africe, odtud nazpět do Palestiny a Cařihradem do Čech. Roku 1844. navštívil Londýn. V letech 1846—47 odplul do jižní Ameriky, kde cestoval pp. Brasiíi. Zpáteční cestu nastoupil Portugalskem a Španělskem do Francie, odtud po Středozeimním moři pak do Terstu. Roku 1851. navštívil průmyslovou výstavu v Londýně, při kteréžto příležitosti procestoval Angli, Skotsko a Irsko. Roku 1853. prohlédl si též velikou výstavu Pařížskou. Od této doby cestoval ještě mnoho po Evropě a nestačili bychom místem, kdybychom udati chtěli všechna místa, která byl navštívil. Žil nejvíce v Praze. Sbírký bohaté, které si byl pořídil uložil na hradě Buchlovském. Bohužel, že bedny, v nichž se nalézají dosud nebyly rozevřeny. Z cest amerických uložen jest zde jeho americký bílý klobouk. Zemřel v Praze dne 3. dubna roku 1876. a pohřben byl ne ve hrobce na Modle, nýbrž na hřbitově v Buchlovicích, jak si byl výslovně přál.

Oba uvedení bratři Berchtoldové náleželi bez odporu ku předním učencům českým a jsou krásnými příklady naší šlechty. Platí všim právem o nich rčení: Žili svému lidu a vědě!“

Abychom rodopis pánů Berchtoldů zde dokončili, dodáváme, že Leopold hrabě Berchtold měl dva syny Zikmunda a Antonína. Prvý z nich měl za manželku hraběnkou Ludmilu, roze

nou Vratislavovou z Mitrovic, narozenou roku 1808., paníto nad míru šlechtinou, národa i jazyka českého zvláště milovnou. Dítka pak jejich byly Valburga (nar. 1829), provdána za hraběte Hartiga (zemřela 1856;) Ludmila (nar. 1831), provdaná za hraběte Hernacourta a Zikmund, nynější pán na Buchlově, Buchlovicích a Žeravicích, narozen 6. února 1834. Roku 1861. pojal za manželku Josefínu hraběnkou z Trauttmannsdorfu.

Hrabě Zikmund Berchtold jest od roku 1857. c. k. komořím, od r. 1877. komandérem řádu Leopoldova, od r. 1879 v moravské kurii velkostatkářské do říšské rady a náleží ve sněmu moravském ku předákům strany velkostatkářské. Od roku 1884 jest tajným radou a od několika let presidentem moravské zemské komise pro chov koní.

Rodinným znakem hrabat Berchtoldů jest: štít rozčtvrcený, v jehož pravé horní a levé dolní čtvrti orlice v poli zlatém, v levé horní a pravé dolní čtvrti stříbrná krokov v červeném poli, pod ní korunovaný vztýčený lev s mečem v tlapě na vrchu zeleném. *) Pod znakem nalézá se rodinné heslo latinské: „Virtuti et fidei“ t. j. Cnosti a víře.

Mimo tuto linii hrabat Berchtoldů, jest

---

*) Nákres znaku viz v „Ottově naučném slovníku“ obraz 538. strana 810. při článku „Berchtoldové.“

ještě linie druhá, která má panství Neznašov v Čechách.

III.

Zdrželi jsme se při své prohlídce déle u sálu Leopoldova, pojednali jsme však zároveň o rodě, v jehož držení se hrad Buchlov od roku 1763 nalézal. Ze sálu Leopoldova vejde me do pokoje druhého, který zve se B e r c h t o l d ů v. Hned u dvéří spatřujeme zde za rámci sbírky papírových peněz, z nichž vynikají peníze 10ti a 20ti krejcarové českoněmecké městskou radou pražskou podepsané. Na stěnách rozvěšeny jsou obrazy ze slámy, práce to vězňů špilberských. Dále nalézal se zde pěkné sádrové poprsí hraběnky Valburky, dcery Zikmunda staršího hraběte z Berchtoldů a provdané za hraběte Hartiga (zemřela roku 1831). Na stole umístěny jsou kamenotisky; starožitný pohanský bůžek bronzový, nalezený při kopání pode zděmi hradními a kus dlažby ze zasypaného roku 79. po Kristu výbuchem sopky Vesuva města Pompeji. Pod stolem jsou dřeváky a střevíce čínské, jakož i staročeské.

Odtud vede nás průvodčí dále do hradní kaple, o níž již dříve jsme se zmínili. Jest to táž, kde stál dříve oltář sv. apoštolů moravských Cyrilla a Metoděje, z jejíž stropu pocházejí závěrečné kameny, nyní pod kamenný stůl na tarase podložené. Kapli tuto navštívil a zde se modlil „otec vlasti“ císař a král Karel IV.

U dveří nalézá se obraz sv. Petra, malovaný na kůži, který z Říma pochází. V boku oltáře při zdi postaveny jsou obrazy zemřelého Zikmunda Berchtolda a jeho manželky. Mimo to nalézají se zde některé obrazy na obmítce a na skle. Vyjdeme-li z kaple ukáže nám průvodčí místnost, v níž umístěn jest archiv, do něhož však se zvláštním svolením samého majitele vstup není dovolen. Nalézá se zde pěkný opis „spůsobu vážení práva loveckého,“ dva krásně provedené rodokmeny pánů Buchlova (jeden se znaky, druhý jen se jmény) a mnoho rozmanitých listin. Archiv není náležitě spori-

řádán. Průvodčí zavede nás dále do zbrojnice. Spatřujeme zde „houfnice“ na stojanech, hrubá to střelba původu českého, jejíž název Němci v „haubice“ přetvořili. Houfnice zavedeny byl Janem Žižkou z Trocnova do vojska husitského a stále se jich pak užívali. Povrchně podobají se dělům, vývrtem svým dvojího průměru podobny jsou však hmoždířům. Menší vývrt přední pro náboj prachu nazývá se „komora,“ větší vývrt pro střelbu slove „výlet.“

Dále umístněny jsou zde různé zbraně husitské, švédské, turecké, tatarské, indické. Nalézáme zde i meč, jímž od zbrojnoše svého zavražděn byl dne 25. července roku 1582. pan Jindřich Praksický ze Zástřizl půl hodiny od Smraďatky. Na místě tom nalézá se pamětní kámen, který měl původně nápis

český: „Stůj poutníče a čti: Zde skončil život svůj pan Jindřich Praksický ze Zástřizl bodnut vlastní dýkou od svého zbrojnoše 25. července 1582. Nuže jdi, nenávid' hříchu, zamiluj si cnost a přej mu lehkého odpočinku.“ Nápis tento český dala poslední potomkyně téhož rodu Marie Eleonora baronka z Petřvaldu zničit a do němčiny přeložit. Na druhé straně pak kamenu dolů, takéž německy, vtesati: „Obnoveno dobročinností poslední potomkyně téhož rodu paní Marii Eleonorou svobodnou paní z Petřvaldu 1782.“ Zajímavé, že tato pěstitelka němčiny rádně ani německy neuměla!

Meč ve zbrojnici uschovaný má dva latinské nápisy: „Gloria virtutem sequitur“ (t. j. Sláva cnost následuje) a „Virtus funeri superstes“ t. j. Surtí cnost nemizi). V téže skříni kde uschován jest tento meč uložen jest ještě meč jiný a ostruha, které vykopány byly u Hradšovic (mezi Uh. Hradštěm a Brodem) a pocházejí snad z válek mezi králem Jiřím Poděbradským a Matyášem Korvínem. Zajímavá jest dále zde uložená čepice pražského spolku „Svornost“, památného z roku 1848. Na zemi uloženo jest mnoho vzorků děl a jiných menších památností. Ze zbrojnice dostaneme se do síně císařské, zvané tak z té příčiny, že jsou zde obrazy králův a císařů z rodu Habsburského, jakož i výjevy z jejich života.

Odtud dále jest sál B e r c h t o l d ů v němž nalézá se obraz pana Karla Voka z Petřvaldu, jakož i jiných znamenitějších

členů této rodiny. Mimo to umístněna jest zde starožitná postel pánů ze Zástřiz!. Název svůj má sál tento odtud, že jsou zde sádrová poprsí nynějšího držitele panství Buchlovského a jeho manželky.

Posledním pokojem v prvním patře jest pokoj Bedřichův. Uložena jest tu veliká bedna se sbírkami rostlin ze všech krajův amerických. Spatřujeme tu dva obrazy našeho slavisty Dobrovského a proslulých vlastenců českých Václava Pešiny, Kolára, Jungmanna. Sň tato pojmenována jest ku cti hraběte Bedřicha z Berchtoldů, o němž již dříve širě jsme se zmínili.

Opustivše tento pokoj ubíráme se do druhého poschodí. Nejprve vstoupíme do sálu Petřvaldských, kde umístněn jest znak téhož rodu a rodokmen z roku 1751. Zavěšeny tu obrazy Bernarda Petřvaldského, Otislava z Kopenic a manželky jeho Terezie Petřvaldské, jakož i druhého manžela této Prospera Berchto'da, Hanuše Sigmunda Petřvaldského a manželky jeho Anny Marie Gerenyi. V arkýři po stěnách jsou staročeské malby, k nimž za rámcem mezi okny podán jest i staročeský výklad. V sále samém nalézá se bohatá sbírka odlitků.

Další částí tohoto patra jest sál Vratislavů, nazvaný ku počtě pána téhož rodu, jakož i proto, že postavena tu socha krále českého Vratislava (panoval 1061—1092.) Na zdi zavěšeno jest několik obrazů pana Františka Josefa Vratislava. Největší

pamětihodností jsou zde uloženy egyptské mumie.

Nejdůležitější částí hradu, v níž páni ze Zástřizl nejvíce si libovali, jest rytířský sál. Chová mnohé obrazy rodiny jako zavražděného pana Jindřicha Praksického ze Zástřizl a manželky jeho paní Kajecké; Jiřího Zikmunda ze Zástřizl a jeho manželky; Bernarda ze Zástřizl, pána na Haňovicích a Litovli, který roku 1618. stál při straně odbojných pánů českých proti králi Ferdinandovi II. Po nešťastné bitvě Bělohorské dne 8. listopadu roku 1620. svedené odsouzen byl ku ztrátě statkův i života. Milostí císařskou byl mu život darován, ale uvězněn byl doživotně na Špilberku.

Vlevo odtud jest pokoj Zikmunda a Petřvaldského s překrásnou vyhlídkou na lezy buchlovské. Ze zvláštností jest zde postel se znakem pana Petřvaldského a na stěně obrazy krále uherského Matyáše Korvína a Jana Žižky z Trocnova.

IV.

Neméně zajímavým jest i malý rytířský sál. Přední jeho ozdobou jest skleněná bota, na níž vyryt jest turnaj s nápisem: „Maximiliano serenissimo Archiduci Austriae libata sunt 1512“ (t. j. Maximiliánovi nejjasnějšímu arciknížeti Rakouskému věnováno.) Rýsování prozrazuje dovednou ruku umělce a rytiny poskytují nám obraz krojů šestnáctého století.

Jiná nádoba má v barvách provedený znak pánů Petřvaldských a Valdštýnů s letopočtem 1592. Z nápisu poznáváme, že pochází od pana Jana Petřvaldského a choti jeho Libuše rozené z Valdštýna. Jiná nádoba skleněná se znakem zubra pochází asi od zemského hejtmana pana Petra z Pernštýna, který za doby válek husínských zde meškal. Připomenouti dlužno, že skleněné tyto nádoby — jakož i jiné ještě — jsou v z a c n ý m v ý r o b k e m d o m á c í m c e n y n e s m í r n é. Některé z nádob těch mají cenu asi 5000 zlatých.

Z hliněných nádob vyniká džbán, na němž jest 12 apoštolů s beránkem Božím a letopočtem 1351, což jest nejstarší památkou bradu Buchlova určitou.

Mimo to jsou zde poháry z rozmanitých látek a podob.

Ze století osmnáctého spatřujeme tu hojně krojův a ženskýchs třevíců. Památným jest stolní náčiní od svatby pana Jiřiho Zikmunda ze Zástřizl roku 1602. Po stěnách rozvěšeny jsou obrazy rodin ze Zástřizl a Petřvaldů.

Po stranách jednotlivých zde popisovaných sálů umístněny jsou bohaté sbírky vycpaných zvířat, nerostů, sbírky pečetí a jiných věcí. Taktéž knihovny rozděleny jsou po jednotlivých sálech, neobsahují však téměř žádných knih českých. Jsou to poněj-

více anglické, francouzské a německé obsa-
hu buď cestopisného, národopisného, histo-
rického neb lékařského a pocházejí z doby
prvních Berchtoldův.

V poschodí třetím jest sál Zikmun-
dův, občasné to letní sídlo nynější pána
Buchlova. Pokoj tento jest rázu uherského
a proto zve se i „sálem uherským“. Mezi
četnými památkami nalézají se tu meče,
jichž užívalo se při popravách loveckého
práva, jakož i četné obrazy.

Ze třetího patra navštívití můžeme
cimbuří hradi, kam dostaneme se po
40ti schodech. Odtud naskytuje se nám roz-
košná vyhlídka po celé rovině střední řeky
Moravy, vidíme daleko do Uher a Dolních
Rakous.

Pozorovati můžeme i Vídeňský les a
výběžky Alp štýrských. Kopce Palavské
při hranici moravsko rakouské jsou dosti
patrný.

Když skončili jsme stručnou prohlídku
hradu, nutno jest zmíniti se ještě o minu-
losti hradu Buchlova, který právem náleží
k nejzachovalejším a nej památnějším hradům
moravským. Ježto v žádné knize lepších
historických zpráv o něm nenalézáme, při-
držíme se toho, co napsal o něm zemský
archivář moravský pan Vincenc Brandl ve
druhém vydání „Knihy pro každého Mora-
vana“ (str. 310.):

Nelze pochybovati, že hrad Buchlov
mezi nejstarší na Moravě náleží, a lze-li
podle nalezeného tam bůžka bronzového sou-

dití, zasahuje jeho stáří až do doby pohan-
ské našich dějin; nieméně ale nezachovalo
se nám takových zpráv, jakých bychom při
důležitosti hradu toho očekávati mohli. Roku
1202. připomíná se jistý Smil z Buchlovic,
r. 1287. Jarohněv z Buchlovic, o kterýchž
nevíme, máme-li je vztahovati k Buch'ovu;
teprv roku 1300 zjevuje se Protiva z
Buchlova. Náležel-li hrad hned z po-
čátku zeměpánům, nelze tvrditi, jakož teprv
r. 1320. Vojtěch z Donky, komoří
moravský, dozorce královských lesův a ka-
stelan králova hradu Buchlova,
se zjevuje v listině diplomatáře moravského,
z kteréhož ovšem viduo, že Buchlov již na
závěrku XIII. věku byl majetkem zeměpánů;
nenáležel ale nikdy templářům.

Roku 1421. zastaven hrad králem
Zikmundem Ctiborovi z Trenčína,
od něhož teprv po ukončení válek husitských
komoře královské navrácen byl. Však i po-
zději ještě několikráte zastaven byl. Roku
1480.—1492. držel jej Jan Kuna z Kun-
štátu, r. 1495. Adam z Cimburka
atd. Roku 1511. darován byl od krále Vla-
dislava Arklebovi z Boskovic, který
jej r. 1520. prodal Václavovi ze Že-
rotína, načež jej zase roku 1545. Jan
Žďanský ze Zástřizli koupil, který
četnými stavbami a opravami hradu nynější
podobu dal a zároveň i silnou věž andělskou
při něm vystavěl. Pravnoučkou jeho, Kun-
kon, dostal se Buchlov roku 1630. za věno
paní této Divišovi z Petrusvaldu

(Petřvaldskému), jehož rod r. 1363. Bernardem vymřel, načež sestrou jeho dostal se pánům z Berchtoldu, kteří jej až posud drží. —

Zmíníme se nyní o jednotlivých rodech předešlých, kteří hrad Buchlov v držení svém měli.

Rod pánů ze Žerotína byl dvojitý, totiž linie česká a moravská. Moravští Žerotínové měli ve znaku lva černého na třech pahrbcích v poli červeném, psali se dle hradu svého Žírotina v kraji Olomúckém a přijati byli ku konci století patnáctého mezi pány moravské. Ku konci věku následujícího (XVI.) stál rod tento v čele šlechty moravské. Žerotínové čeští měli ve znaku černou orlici v poli stříbrném a psali se „ze Žerotína“. Roku 1520. koupil Václav ze Žerotína, bohatě se oženiv s Annou ze Zuhradky, poslední to potomkyní téhož rodu, hrad Buchlov. Synové jejich rozmnožili statok roduinný Napajedla a Buchlov ještě koupí Buchlovic a Domanína. V dorozumění s bratry svými Pavlem a Janem, prodal nejmladší Václav Buchlov, Buchlovic a Domanín roku 1645. Janu Žďánskému ze Zástřizl, který měl jednu sestru jejich za manželku.

Rod Žďánských ze Zástřizl po nabytí Buchlova, Buchlovic a Domanína, držel ještě Kostelec a Stříbrnice. Na buchlově měl dávnou privilej, které již předešlý rod Žerotínův se těšil, totiž užívání „práva loveckého“. „Spůsob Ważeni Prawa Lowec-

keho Przi Hradie Buchlowskem“, krasopisně na pergameně napísaný, byl svého času zarámcován a ve hradě vyvěšen.

Rod pánů ze Zástřizl byla starožitná rodina panská na Moravě a psala se dle tvrze své Zástřizl, který ve kraji Hradišském stávala.

Vyobrazení prvního držitele Buchlova z tohoto rodu, totiž Jana Žďanského ze Zástřizl i manželky jeho, nalézáme na hradě až doposud. On také roku 1546. — jak již dříve řečeno bylo — celý hrad přestavěl a z doby té jest i nápis na hradě nad velikými schody, o kterém jsme se zprvu zmínili. Druhý toho rodu pán na Buchlově byl Jindřich Prackšický ze Zástřizl, z větve Prackšických dle soujmenné osady u Uherského Brodu. Z doby jeho pochází skleněná bota na hradě chovaná, jakož i meč, jímž roku 1582. byl zavražděn. Obraz jeho a manželky téhož Kateřiny Kajecké z Mírova, na plechu malovaný, na hradě jest zachován.

Syn Jindřichův Jiří Zikmund, když dospěl, pojal za manželku Alžbětu Lotordovskou z Olešničky. Byl muž vysocě vzdělaný a horlivý evangelík. Za mládí svého společně se slavným Karlem ze Žerotína navštívil Švýcary, kde horlivě poslouchal tamního reformatora Theodora Bezu, kazatele v Ženevě, jehož knihovnu zakoupil a sebou přivezl. Zemřel roku 1610. zůstaviv hrad a zboží buchlovské manželce své, která je až do své smrti roku 1619. užívala, na-

čež připadl hrabě dceři její Kunce čili Kunhutě, která provdala se za Diviše Petřvaldského z Petřvaldu (Petřvaldu) roku 1630, zemřela pak roku 1654., kdy vymřel jí slavný rod pánů ze Zástřizlů, který přes sto let na Buchlově vládl.

V.

Rod pánů Petřvaldských jest takéž starožitný rod moravský zprvu rytířský, později panský, usedlý na tvrzi Petřvaldě (prvotně Petřvaldě) mezi Příborem a Mstěkem již ve XIV. století. Ve znaku rodinném měli páva. Syn Hanuše Petřvaldského Bernart Diviš Petřvaldský stal se pánem Buchlova roku 1630. oženiv se s Kunkou, poslední potomkyní pánů ze Zástřizl. Od roku 1638.—1642. byl nejvyšším písařem zemským, od roku pak 1642. nejvyšším dvorským sudím markrabství moravského. Mimo Buchlov náležely mu ještě statky Žeravice a Strílky.

Nástupcem byl syn jeho Jan Zikmund, Jeho Milosti Císařské (skráceně JMC.) rada a soudce zemský, povýšen byl roku 1658. do stavu svobodných pánů. Za manželku měl Marii Annu hraběnkou Sereňi, dceru zemského hejtmana moravského. Jan Zikmund dal zbudovati na vrchu „Modle“ kapli sv. Barbory s hrobkou pro sebe a své potomky. Zemřel roku 1664. Na hradě Buchlově chová se jeho obraz i jeho manželky, pečeť a postel. Syny měl dva: Milotu, jinak Amanda, který vládl na Dolní Moště-

nici, Střílkách, Roštíně a zemřel roku 1724. bez potomkův; J a n a J e t ř i c h a, pána na Buchlově a Žeravicích. Jan Jetřich narodil se roku 1858. a studoval v Olomouci. Za manželku pojal hraběnkou Anežku Eleonoru Colonna z Felsu, rodem Vlašku. Ježto ji velice miloval, chtěl jí pobyt na Buchlovicích milým učiniti tím, že vystavěti dal letohrádek na způsob italských, aby tak zapudil velikou její touhu po krásné Italii. Statky své rozmnožil koupí panství Tovačovského roku 1715. za 360.000 zlatých od Leopolda hraběte Salm Neuburga, které spravovati dal synem svým Antonínem. Druhý syn Jana Jetřicha byl Z i k m u n d, jenž roku 1715. oženil se s hraběnkou Marií Gabrielou Krescencií ze Schrattenbachů. Se strýcem svým Milotou měl veliké rozepře o statky a nadarmo urovnáván byl spor jejich komissary císařovny Marie Terezie. Zikmund byl výborným hospodářem a jest proto památným, že za jeho vlády poslední zločinec „právem loveckým“ byl odsouzen.

Syn Zikmundův B e r n a r d J a n narozen byl roku 1734. Mnoho cestoval a stal se komořím JMC. Vladař tento buchlovský byl posledním mužským potomkem svého rodu a zemřel dne 15. měsíce května roku 1763. v 29. roce věku svého. Tím rod pánů Petřvalbských vymřel po meči, po přeslici vládl však na Buchlově dále, kde panovala sestra Bernardova E l e o n o r a, o níž již při kamenu, značícím zavraždění pana ze Zástřízl u Smraďatky, jsme se zmínili. Buch-

lov držela až do své smrti roku 1800. Zboží své závěti odkázala sestřenci svému Leopoldu hraběti z Berchtoldů, o němž, jakož i o rodu pánů Berchtoldů již dříve jsme pojednali.

Tím vyčerpali jsme stručně dějiny Buchlova a zbývá nám ještě podati některé dodatky a zmíniti se o vrbu zvaném „Modla“.

Panství Buchlovské válkou třicetiletou valně utrpělo, takže dobrá třetina obydlí byla spustošena.

Roku 1656. měreno na panství tomto poddanských rolí I. třídy 950 měr; II. třídy 2336 a III. třídy 909 měr.

Vinic úhrnem bylo 948 měr. Velikost obcí bylo 40 lánů.

Roku 1667. bylo na témže panství domů osedlých 240, lhotn'ch 6 a pustých 151.

V létech 1673.—1675. bylo domů osedlých tolikoko 203, nově pak osedlých 33, poznovu pustých 31 a starých pustých 166.

Rolí nově vzdělaných I. třídy bylo 69 měr, II. třídy 218 měr a III. třídy 382 měr. Rolí pustých bylo I. třídy 333 měr, II. třídy 566 měr a III. třídy 382 měr. Vinic pustých bylo té doby 74 měr.

Buchlov jest okrasou celého okolí Hradišského. Pyšně pne se na nejzazším obzoru k nebesům a vévodí jaksi vši krajině. Nenalézá se tu však osamělý, nýbrž má ještě mohutné sousedy.

Pohlížíme-li na Buchlov od Hradiště má na levé straně vyšší kopec zvaný „Holý kopec“ 544 metrů nad hladinou mořskou se pnoucí (tudíž o 24 metrů výše nežli hrad Buchlov), po pravé pak straně jest sdružený s Buchlovem vrch „Modla“, 500 metrů do výše se vypínající*). Jméno své má snad odtud, že za dob pohanských na vrchu tom stávala modla, které předkové naši božskou počtu prokazovali. V době nynější jest na vrchu úhledná kaple sv. Panny Barbory, vystavené roku 1673. od pana Jana Zikmunda Petřvaldského, jehož tělesné pozůstatky ve hrobce podkostelní zde odpočívají. Má se pevně za to, že již v dobách dřívějších malá kaple dřevěná zde stávala. Jan Zikmund Petřvaldský položil i základy ku klášteru na Modle, který nadati chtěl pro šest kněží řehole Trinitarů. Řád tento zachovával regulu sv. Augustina, mimo to pak sbíral peníze a vykupoval za ně zajaté u nevěřících křesťany. Provincial řeholní vyjednával již s panem Petřvaldským, ale uvedení Trinitarů na Modlu se nenskučnilo.

Hlavní příčinou tohoto nezdaru byl nedostatek vody na kopci, který další stavbu kláštera nemožnou činil. Navštěvovatelům sv. Barbory lze dosud spatřiti kolem kaple základní zdi budovy klášterní. Na kapli nalézají se znaky pánů Petřvaldských a Sereňy s letopočtem 1673, kteréhož roku stav.

*) Město Uherské Hradiště leží ve výši 181 metrů nad hladinou mořskou.

ba byla dokončena. Uvnitř jsou tři oltáře do černa se zlatými ozdobami. Socha sv. Barbory na hlavním oltáři jest dřevěná pozlacená a práce velmi umělecké a starobylé. Před hlavním oltářem je hrobka Petřvaldských, v pravo k bočním dveřím hrobka Leopolda Berchtolda, děda nynějšího pána Buchlovského. Za doby poslední vládkyně rodu Petřvaldův svobodné paní Eleonory byla ku konci minulého století při kapli poustevna, která však v brzku zašla. Také z Modly naskytuje se oku našemu vzácná vyhlídka po dalekém okolí.

D o s l o v .

Každé pamětnější místo, každý starobylý hrad má téměř svoji monografii, jenom u hradu Buchlova nelze navštěvovatelům poskytnouti nějakého průvodce po hradě. Z té příčiny odhodlal jsem se učiniti ve věci té počátek. Snad nalezne se někdo, kdo důkladnější monografii o Buchlově pořídí, snad naskytne se mně samému příležitost obšírněji o něm ještě jednou pojednat. Pro počátek použil jsem více méně následujících spisů :

V. Brandl: Kniha pro každého Moravana. 2. vydání. Fr. A. Slavík: Morava a její obvody ve Slezsku po třicetileté válce.

K. V. Slavík: Průvodce po Velehradě a okolí. V. Sl. Chlup: Zeměpisný nástin hejtmanství Uhersko-Hradištského.

Ottova i Riegrova Naučného slovníku. Bude-li mi možno prohlédnouti bohatý ar-

chiv Buchlovský, bude moje příští práce
úplnější a samostatnější.

V Uherském Hradišti na den svatých
apoštolů slovanských Cyrilla a Methoděje
L. P. 1893.

Boleslav Dolejšek.

